

18 MİLYON KİŞİ SOLUDUĞU HAVAYI BİLMİYOR

13 Ağustos 2020

Temiz Hava Hakkı Platformu, 'Kara Rapor 2020: Hava Kirliliği ve Sağlık Etkileri' çalışmasını yayınladı. Rapor, Türkiye'nin dört yıllık hava kirliliği ve bu kirlilikten kaynaklanan önlenebilir can kayıpları verilerine odaklanıyor.

- 2019 yılında 30 ilde yaşayan yaklaşık **18 milyon kişinin** yıl boyunca soluduğu havanın kalitesine (PM₁₀) dair yeterli veri yok ve **her 5 ilden 1'inde** hava kirliliğinin sağlık etkileri yetersiz veri nedeniyle (PM_{2.5}) hesaplanamadı.
- 2019 yılında, Türkiye'de hava kirliliği (PM₁₀), yeterli veri olan 51 ilin **%98'inde** Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün sınır değerlerinin üzerinde gerçekleşti.
- Son dört yıl boyunca düzenli olarak yüksek derecede kirli hava soluyan **Iğdır, Düzce, Manisa, Bursa, Kahramanmaraş, ve Afyon**'da hava kirliliği sorununun çözülemeyen **kronik bir sorun** haline geldiği gözlemleniyor.
- Türkiye'de hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü kılavuz değerine indirilseydi; 2019 yılında tüm ölümlerin **%7,9'u** (31.476 ölüm) ve 2018 yılındaki tüm ölümlerin **%12,13'ü** (45.398 ölüm) önlenebilirdi.
- 2017 yılından beri her yıl hava kirliliği **trafik kazalarının 6 katından fazla** ölüme sebep oluyor. **İstanbul**, 2017 yılından beri hava kirliliğine bağlı ölüm sayısının en yüksek olduğu il.

'Kara Rapor 2020: Hava Kirliliği ve Sağlık Etkileri' raporuna göre, 2019 yılında hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü kılavuz değerine indirilseydi tüm ölümlerin **%7,9'u** (31.476 ölüm) ve 2018 yılındaki tüm ölümlerin **%12,13'ü** (45.398 ölüm) önlenebilirdi. Temiz Hava Hakkı Platformu üyelerinden Yuva Derneği temsilcisi Dr. Pınar Özfirat "COVID-19 virüsü pandemisi sürecinde, uzun süre kirli hava soluyan kişilerde oluşan kronik hastalıkların enfeksiyonlara zemin hazırlayarak ne kadar büyük bir sağlık tehditi oluşturduğunu bir kez daha yakından gördük. Bazı illerimizde, **2016'dan beri hava kirliliği Dünya Sağlık Örgütü'nün yıllık sınır değerlerinin 4-6 katına kadar çıkıyor**. 2020 yılının ilk altı ayında kapanan kömürlü termik santraller ve karantina nedeniyle azalan trafik sebebiyle bazı illerde hava kalitesi iyileşmiş olsa da, yeterli yapısal önlemler alınmadığı için kirlilik Haziran itibarıyla tekrar artmaya başlamıştır" dedi.

EN FAZLA ÖLÜM İSTANBUL'DA

2017 yılından beri hava kirliliğine bağlı ölüm sayısının en fazla olduğu il **İstanbul**'dur. 2019 yılında hava kirliliği nedeniyle en fazla ölümün yaşandığı ilk üç il sırasıyla **İstanbul (3.761), İzmir (2.075) ve Manisa (1.680)** oldu. İstanbul'da 2019 yılında yıllık ortalama partikül madde (PM₁₀) seviyesi iyileşmiş olsa da; yıl boyunca **Sultangazi, Mecidiyeköy, Alibeyköy ve Kağıthane** istasyonlarında neredeyse 200'den fazla gün günlük limitin üzerinde kirli hava ölçüldü.

İl nüfusuna oranla en çok hava kirliliğine bağlı ölümün yaşandığı il ise **Iğdır** olarak öne çıkıyor. 2019 yılının en kirli havasına sahip **Iğdır** ilinde, son üç yıldır sürekli yüksek olan **hava kirliliğine bağlı ölüm yüzdesi, ilde yaşanan toplam ölümlerin %33,5'ini oluşturarak rekor seviyeye** çıktı. Raporda, illerdeki kömürlü termik santraller başta olmak üzere sanayi tesisleri ve evsel ısınma amaçlı kömür kullanımının, özellikle coğrafi koşullar dikkate alındığına kirliliğin ana sebebi olduğu vurgulandı.

YETERLİ VERİ YOK

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan ölçümlerdeki veriler yetersiz olduğu için, 2019 yılında 30 ilde yaşayan yaklaşık **18 milyon kişi** (nüfusun %21'i) yıl boyunca soluduğu havanın kalitesi (PM₁₀) konusunda yeterli veriye ulaşamadı. Toplam **2 milyon 196 bin** kişinin yaşadığı **Eskişehir, Muş, Uşak ve Şırnak illerinde** hava kirliliği seviyesi üç yıldır bilinmiyor. Ayrıca, kanserojen olan ince partikül madde (PM_{2.5}) ölçümü yılın %90 ve üzeri günde yapılmadığı için **60 ilde** de yeterli veri bulunmuyor.

Platform'un Halk Sağlığı Uzmanları Derneği temsilcisi Prof. Dr. Çiğdem Çağlayan, "2019 yılında hava kirliliğinin sağlık etkilerini hesaplamakta çok ciddi veri sıkıntısı yaşadık. Kanserojen bir madde olan ince partikül madde (PM_{2.5}) **60 ilde** yeterli (yılıda %90 gün ve üzeri) ölçülmüyor. Örneğin, 2019 yılında asgari düzeyde bile veri olmadığı için **her 5 ilden 1'inde hava kirliliğinden kaynaklanan sağlık etkilerini hesaplayamadık**. Acil olarak hem PM₁₀ istasyonlarındaki ölçüm yapılan gün sayısı açısından veri kalitesinin iyileştirilmesi, hem de PM_{2.5} ölçümü yapılan istasyon sayısının artırılması ve mevzuatta PM_{2.5} için ulusal sınır değer belirlenmesi gerekiyor" dedi.

HAVA KİRLİLİĞİ KRONİK BİR SORUN

Son dört yıl boyunca ölçüm ortalamalarına bakıldığında düzenli olarak yüksek derecede kirli hava soluyan **Iğdır, Düzce, Manisa, Bursa, Kahramanmaraş, ve Afyon**'da hava kirliliği sorununun çözülmeyen **kronik bir sorun** haline geldiği anlaşılıyor. Ayrıca, **Amasya, Bursa, Iğdır, Manisa**'da yaşayanlar da son dört yıldır düzenli olarak **yılın en az %68'inde (200 gün)** mevzuatta belirtilen günlük sınır değer üzerinde kirli hava soludu.

Platform'un Greenpeace Akdeniz temsilcisi İklim ve Enerji Proje Sorumlusu Onur Akgül, "Son dört yıldır hava kirliliği riskli derecede yüksek olan **Kahramanmaraş**'ın Elbistan ilçesinde, iyileştirme yapıldığı söylenerek tekrar çalışmasına izin verilen Afşin-Elbistan A Kömürlü Termik Santrali 'nden her gün siyah dumanların yükseldiğini gösteren görüntüler geliyor. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan, çevre mevzuatına uyabilmesi için gereken yatırımları yapmamış olan bu santrallerin çalışmasına izin vermemesini istiyoruz. Bölgede çalışan iki kömürlü termik santralin çok yakınına altı yeni santralin daha inşa edilmesi planlanıyor ve sağlık etkileri hesaplanmıyor. Planlanan santrallerin yapılması, şehirdeki hava kalitesini daha da düşürecek, mevcut santrallerin neden olduğu hava kirliliğinden kaynaklanan sağlık sorunlarını daha da artıracak" diye konuştu.

TÜRKİYE'NİN EN TEMİZ İLLERİ

Türkiye'de yalnızca **Ardahan, Tunceli, Rize, Artvin, Bitlis**'te hava kirliliği üç yıl üst üste **en düşük seviyede** ölçüldü. Yine de, bu illerdeki hava kalitesi seviyelerinin bazıları Dünya Sağlık Örgütü'nün önerdiği kılavuz değerlerin üzerindedir.

HAVA KİRLİLİĞİ VE GENLERİMİZE ETKİSİ

Raporda, hava kirliliğinin neden olduğu sağlık sorunları ile ilgili güncel bilgilere de değinildi. Hava kirliliğinin genleri etkilediğini söyleyen Platform'un Türk Nöroloji Derneği temsilcisi Doç. Dr. Semih Ayta, "Hava kirliliğinin genlerimiz üzerindeki etkisi, yaşamın tüm dönemlerinde eşit değildir. **Gebelik öncesi, anne karnındaki dönem, erken çocukluk ve yaşlılık dönemlerinde** partikül maddenin etkilerine yatkınlık artıyor. Çocuk hastalarda yapılan çalışmalar, hava kirliliğinin genlerde yarattığı etki sonucu astım ataklarını tetiklediğini gösteriyor. Ayrıca, yeni çalışmalar partikül maddeye maruz kalmanın **depresyon gibi mental hastalıklarla** da ilişkili olduğunu göstermiştir'.

Yapılan alışmalar, uzun sureli hava kirliliğine maruz kalan kişilerin, ortaya çıkan kronik hastalıklar nedeniyle **COVID-19** gibi virüslere yakalanma ve olumsuz etkilenme riskinin daha yüksek olduğunu belirtiyor. Havadaki her 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ lk partikül madde (PM_{10}) artışı, kalp ve damar sisteminden kaynaklı sorunlarda %0,7 ve solunum yolu kaynaklı sağlık sorunlarında %1,4'lk bir artışa neden olabiliyor.

TEMİZ HAVA SOLUMAK İÇİN ÖNERİLER

Platform, sağlıklı bir çevrede yaşamanın en temel şartlarından birisi olan hava kalitesini kalıcı olarak iyileştirebilmek için yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde tüm ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşları aşağıdaki belirtilen konularda adım atmaya davet ediyor:

- Tüm hava kalitesi ölçüm istasyonlarının veri kalitesinin arttırılması,
- Kanserojen olan ince partikül madde ($\text{PM}_{2.5}$) kirleticisinin tüm illerde ölçülmesi ve
- İnce partikül madde ($\text{PM}_{2.5}$) için ulusal sınır değerleri içeren mevzuat düzenlemeleri yapılması,
- evre yatırımlarını tamamlamamış kömürlü termik santrallerin çalışmasına izin verilmemesi,
- Planlanan sanayi tesisleri için sağlık etki değerlendirme yapılması,
- Halk sağlığını merkeze koyan, sürdürülebilir istihdam ve krizlere karşı dayanıklı modeller oluşturmayı amaçlayan ekonomik toparlanma paketleri oluşturulması.

Raporla ilgili harita ve görsellerin olduğu basın paketi için [buraya](#) tıklayınız.

Raporun tamamına ulaşmak için [buraya](#) tıklayınız.

Temiz Hava Hakkı Platformu Hakkında:

Temiz Hava Hakkı Platformu (THHP), doğa koruma ve sağlık alanında çalışan 16 sivil toplum kuruluşunun bir araya gelmesiyle 2015 yılında çalışmalarına başlamıştır. Platformun amacı, öncelikle kömürlü termik santraller olmak üzere; çevresel kirleticilere bağlı olarak ortaya çıkan hava kirliliğinin azaltılması, halk sağlığının korunması ve temiz hava hakkının savunulması için çalışmalar yapmaktır.

Temiz Hava Hakkı Platformu' nun bileşenleri: Avrupa İklım Eylem Ağı (CAN Europe) • evre için Hekimler Derneği • Greenpeace Akdeniz • Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER) • İř ve Meslek Hastalıkları Uzmanları Derneği (İMUD) • Pratisyen Hekimlik Derneği • Sağlık ve evre Birliği (HEAL) • TEMA Vakfı • Türk Nöroloji Derneği • Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TSAD) • Türk Tabipleri Birliği (TTB) • Yeşil Barış Hukuk Derneği • Yeşil Düşünce Derneği • Yuva Derneği • 350.org • WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

İletişim için:

Buket ATLI, Temiz Hava Hakkı Platformu Koordinatörü

info@temizhavahakki.com

<https://www.temizhavahakki.com/>

Tel: 05336441889